

I INLEDNING. SKRIFTER AF JOHAN JAKOB NERVANDER, UTGIFNA TILL MINNE FÖR LANDSMÄN. I.

Johan Jakob Nervander's skrifter hafva icke behof att förordas hos den af lidnes landsmän. Rikedommen på förmågor, sådane som hans, är ingenstädes stor. Den är i vårt fädernesland ringa. Ty andens krafter äro icke en tillfällig naturens gåfva, utan fostras hos individen såsom hos nationer och tidehvarf genom en kedja af orsaker och verkningar. Äfven för närvarande samling behöfves derfor intet öfvertalande förord; utan skall denna inledning endast tjena, att för läsarens betraktelse sammanbinda de fragmenter, af hvilka samlingen består, till en bild af författarens personlighet och sträfvan. En sådan betraktelse är allmän vinning; ty genom att söka och ära det ädla och upphöjda hos sina utmärkta män, förädlar och höjer en nation sin egen tillvaro. 10

Johan Jakob Nervander föddes i Nystad den 23 Februari 1805. Hans fader, Johan Nervander, Aptekare, dog tidigt; modren, Beata Bergbom, är ännu i lifvet. Efter fadrens hädangång flyttade familjen till Uleåborg, der Nervander någon tid åtnjöt undervisning i Trivialskolan. Men vid 11 års ålder upptogs den faderlöse af sin morbroder, Fredrik Bergbom, då Adjunkt i filosofin vid Universitetet i Åbo, och fortsatte sin skolkurs vid Kathedralskolan i sistnämnde stad. År 1820 vid 15 års ålder blef han Student, framstående bland sina jemnåriga genom själsförmögenheter och kunskaper. Hans uppfostran i morbrodrens hus var sträng och allvarlig, och hans sinne blef tidigt inåtvändt, så att han föga lockades af studentlivets förströelser, än mindre deltog i dess förvillelser. De poetiska utgjutelser från denna tid, af hvilka närvarande samling lemna prof, visa tillräckligt, huru ovanligt tidigt utbildad han var både till insigt och tänkesätt. Man kunde säga, att Nervander, som till sin senaste tid bibehöll ett ungdomligt, för nya intryck öppet sinne, likväl var i förtid gammal till förstånd och lefnadsåsigter. Denna tidiga andliga utveckling grundlade den öfverlägsenhet, hvarmed han på en senare tid förmådde behandla personer och förhållanden. Också sattes den tidigt på prof, då han, såsom nyss blefven Student, mottog en informators befattning, vid hvilken han i åtta års tid fortfor att vara fästad, först i professor Johan Bonsdorffs hus, sedan i dennes broders, professor Jacob Bonsdorffs, sist i kommerserådet Lundahls hus i Tammerfors. Dels privatinformation, dels en lärarebefattning vid Lyceum i Helsingfors, till hvars inrättande första tanken utgick från Nervander, fortfor ännu att upptaga hans tid och krafter ända till år 1832; ja ännu efter hemkomsten från sin första resa i utlandet år 1836 såg han sig tvungen att åter vidtaga samma, för vetenskapliga sträfvan föga gynnsama sysselsättning. År 1827 blef han filosofiekandidat med ett vittsord, högre än någon vid Finlands Universitet förr eller senare erhållit, intagande första hedersrummet vid årets Magisterpromotion. Utmärkande var den odelade välvilja, hvarmed hans promotionskamrater hyllade honom på denna plats; man såg tydligt, att hvar och en i honom erkände den af Forsynen högt begåfvade, för en rik framtid bestämda, hvilken icke försummat att af dess gåfvor göra ett ädelt bruk. Också hade Nervander mera än de flesta med hela sin själ lefvat i sina studier, förnämligast språkstudier, historie, naturalhistorie och fysik. Att hans lif då redan var bundet vid andra öden, det kände man icke. Han ingick äktenskapsförbindelse med den maka, 20 30 40 50

som öfverlefver honom, Agatha Öhman, dotter till aflidne ledamoten i Kejsarl. Senaten för Finland, lagmannen Öhman. Af detta äktenskap äro två söner och tre döttrar i lifvet. År 1829 utnämndes han till Docens i Fysiken, år 1832 till Adjunkt i Fysik och Matematik vid Universitetet i Helsingfors. År 1838 befordrades han till Extraordinarie Professor och Observator vid det då inrättade Magnetiska Observatorium samt slutligen år 1846, efter professor Hällströms afgang, till Ordinarie Professor i Fysiken.

10 Nervanders befordran var, såsom synes, icke hastig. Tidigt vårdare af en familj och ett värn för moder och syskon, tvangs han att sjelf söka sig fördelar, dem man på vissa håll icke varit villig att bereda honom. Tvenne gånger åtnjöt han Universitetets reseunderstöd och verkställde åren 1832–36 en resa genom Sverige, Danmark, Tyskland, Frankrike och Italien samt åren 1837, 1838 och 1839 kortare resor till Sverige och Tyskland. Vid Universitetet inrättades på Nervanders förslag och bedrivande det Magnetiska Observatorium, såsom hvars föreståndare han anställdes, och hvilket han efterhand förskaffade flera anslag, så att äfven han sjelf från 1840 kom i åtnjutande af professors lön. Äfven 20 efter sin utnämning till professor i fysiken fick han bibehålla en del af samma anslag jemte professorslönen. Dessa fördelar voro vid universitetet ovanliga, ehuru för Nervanders omständigheter mer än väl behöfliga och lika så väl förtjenta. Hans sträfvande till dem och hans framgång deri ådrog honom dock mångens ovilliga blickar.

Här nedan följer ett försök, att skildra Nervanders verksamhet såsom vetenskapsman och författare. Såsom Universitetslärare fick han i egenskap af professor alltför kort tid vara verksam. Med ifver sökte han förskaffa Universitetet och dess vetenskapliga samlingar nya fördelar, och han lyckades deri. Det är nämndt, att Magnetiska Observatorii inrättning var hans verk. På hans föranstaltande skedde 30 det också, att en mekanisk instrumentverkstad för Universitetets behof anlades. Anslag för 12 Amanuenser vid Observatorium beredde lika många stipendier eller Akademiska konditioner åt Universitetets ungdom. Man torde också icke säga för mycket, om man påstår, att Finska Vetenskapssocieteten egde i Nervander en medlem, som framför de flesta var egnad att förvärfva densamma anseende. Såsom ledamot i den Komité, hvilken förberedde och granskade förslaget till Saima kanal, öfvade Nervander en inflytelserik verksamhet. Äfven var han i flera år ledamot i manufakturdirektionen och bland annat uppgjorde förslaget till de tekniska Realskolorna, hvilkas inrättning dock i vissa 40 punkter kom att avvika från hans åsikter.

I sitt enskilda lif var Nervander den humana, ädelt tänkande och handlande mannen, icke vek och känslösam, men också aldrig hätsk och hård. Isynnerhet för hvarje lofvande förmåga på hvarje bana hade han en öppen blick, en outtröttlig välvilja, en hjälpsam hand. Sådan, tjänstvillig och uppoffrande, var han äfven i förhållande till sina enskilda vänner. Helst lefde han i eget hem, omgifven af sina barn, sjelf en kärleksfull son mot den moder, hvars ålderdomsstöd han var. Gästfri och människovänlig, var han der alltid ledig för vänners besök. I större sällskap jemförelsevis sluten, var han i deras krets den mest 50 öppna och deltagande, och den lifvades främst af hans snillrika åsikter, jemnt goda lynne och outtömliga qvickhetsförråd.

Med sådana egenskaper kände sig dock den aflidne vid slutet af sin lefnad aflägsnad från människor. En på djupet sorgsen själsstämning hade sin andel häri. Någon anledning till sådan klagan måste en så utmärkt personlighet som hans alltid ega. Särskilda orsaker voro det

ofvannförda förhållandet vid Nervanders befordran samt hans lika sjelfständiga som öfverlägsna inflytande i Universitetets angelägenheter. Också var någon tid hans förhållande till den akademiska ungdomen icke det bästa möjliga. Han hade kanske å sin sida glömt sitt yrkande, att ungdomens »omdöme om dess lärare någongång kan af passionen för ögonblicket missledas, men dock alltid slutar med att träffa sanningen».

Denna sanning hade allmänna omdömet om Nervander redan träffat. Hans förtjenster hade aftvungit äfven de ovilligaste ett erkännande, och vid hans plötsliga frånfälle den 15 Mars 1848 var saknaden allmän och djup. Man kände, hvad man sade, och hvad som ännu sanningsenligt kan sägas, att universitet och fosterland i Nervander förlorat en lika utomordentlig som för bådas förenade väl nitiskt verksam förmåga. Också hade Nervander ur sin innersta själ sjungit:

Du min ande städs skall finna
Der, som dessa tankar varmast brinna:
Frihet, ljus och fosterland.

Nervanders snillrikt vackra anletsdrag hafva ofta blifvit afbildade. Mesta likhet eger en crayonteckning af målaren Mazér, lithografierad af Liewendahl¹. Med universitetets Vicekansler i spetsen förenade sig den aflidnes tjänstekamrater, att låta sticka Nervanders porträtt i koppar och uppresa en minnesvård öfver hans förtidiga graf.

Sedan Nervander valt Fysiken till den vetenskap, åt hvilken han ville egna sin förmåga, kostade det honom ännu mången strid, att vända sin håg från skaldekonsten och de studier, som med den närmare sammanhänga. Ännu mången gång återvände han till dessa, till språkstudier och historie, såsom planen och anmärkningarne till »Jephtas Bok» samt ett bland hans efterlemnade manuskript förekommade försök, att tolka den Persepolitanska kilskriften, ännu bevitna. Utan utsigter till en hastigare fortkomst vid Universitetet, sade han då skämtande, ehuru i grunden beredd att deraf göra ett nödtvunget allvar, att han beredde sig till pastoralexamen. Nervander skref vers ännu åren 1834–35; och vitter läsning fortfor alltid att utgöra hans käraste förströelse.

Nämnda Nervanders afgjorda öfvergång till Fysiken sammanhänge med de vidsträcktare utsigter till framgång inom denna vetenskap, som vid en senare tid öppnade sig för hans blick. Tidigast hade han sysselsatt sig med läran om elektricitet och magnetism samt dessas samband, hvilken gren af vetenskapen icke så långt förut genom Oersted's upptäckter i Elektromagnetismen blifvit modern och lofvade stora resultat. Nervanders första steg på denna bana betecknas af hans år 1829 utgifna disputation: »*In doctrinam Electromagnetismi momenta*». Ämnet är en undersökning af den galvaniska strömmens inverkan på magnetnålen. Genom ihärdiga experimenter med så odugliga apparater, som de den tiden i Helsingfors kunde åstadkommas, lyckades Nervander icke blott bevisa, att tvenne galvaniska staplars lokomotoriska verksamhet aftager, då strömmen från båda ledes genom samma konduktor, utan äfven uppställa en lag för detta aftagande, hvilket proportionsvis är allt större, ju större hvardera stapelns verksamhet för sig är.

¹ En kopia af samma porträtt i förminskad skala åtföljer denna samling.

Då Nervander vid dessa försök begagnade en Schweigger's Multiplikator, så ledde de honom till uppfinning af den Galvanometer, hvilken han under sitt vistande i utlandet åren 1833–35 fullkomnade, och hvars sinnrika inrättning först skaffade honom ett namn i den lärda världen. Man hade nemligen hittills blott ungefärligen på 1/4 vinkelgrad af magnetnålens afvikning kunnat mäta den galvaniska strömens styrka. Nervanders instrument afmätte denna till 1/4 minuts vinkel och var således känsligt för den aldri obetydligaste elektriska spänning. I Paris lät han första gången utföra detta instrument. Han uppläste vid ett Institutets sammanträde beskrifningen på detsamma och en framställning af lagen för dess verksamhet¹ – en ära, som icke vederfarits någon Finne före eller efter honom. I Wien lät han 1835 i förändrad form utföra instrumentet med mycken omsorg, och exemplar deraf spridde sig snart till flera Universiteter och vetenskapliga inrättningar.

Några ord ur ett bref från sistnämnda tid må visa, af hvilken ihärdighet för sitt mål Nervander var i stånd, och med hvilket käckt lynne han bar uppoffringar för dess uppnående.

»I dag erhöj jag» skrifer han den 4 Juni 1835 ifrån Wien »ditt välkomna bref af den 17 Maj. Jag bröt genast upp det på posten, och sedan jag i första hastigheten läsit, att jag hade penningar hos Schroeder att förvänta, gick jag directe i en strumpbod och köpte för fem Rubel fyra par ullstrumpor, hvilka jag länge behöft, men ej vågat lägga mig till. Ja, mitt öfvermod gick så långt, att jag redan funderade på att lägga mig till ett par nya benkläder i stället för de grå, hvilka jag i Paris köpte för 15 Rubel såsom nya, men om hvilka jag snart nog fick den öfvertygelse, att om de voro för 15 Rubel nya, så voro de åtminstone för 30 Rubel gamla. Dag för dag uppstodo der nemligen, såsom hemsederna hos en ung fru, de fläckar, hvilka för mitt ovana öga ej vid handeln voro upptäckliga. Så tjente de mig under mina vandringar i Hesperiens Eden såsom fikonalöf, släpade slutligen med i kappsäcken, såsom mången annan »Stor», hvilken gör resor »för sin helsa», tills de för en månad sedan åter upptogos till Nåder och trädde i verklig tjänstgöring under skygd af min sommarsurtouts skörten. Besagde civiliserade afkomlingar af Adams vilda, ohyfsade fikonalöf hotades nu af ditt bref med en hastig och slutlig ofärd. Lyckligtvis gick jag dock först hem, der vid förnyad genomläsning af brefvet ovädret skingrades; och jag hoppas nu, att de än en lång sträcka af veckor skola devouera sig åt sin beherrskares tjänst. Jag fann nemligen, att det endast var fråga om Universitetets pengar och deras remitterande till Schroeder». Så fortgår det, och tiraden slutar: »Nous voila donc enfin des vrais inseparables. Ma foi, je préfère de rester avec vous dans un hameau, que de briller sans vous sur le throne le plus élevé du monde!»

Det förtjenar tilläggas, att Nervander vid denna tid led af svår rheumatism i fötterna, att hans hela reskassa utgjorde 80 Fl. C. M., med hvilka han borde komma till Dresden, men att Instrumentets förfärdigande fördröjde hans afresa, medan han på samma instrument påkostade 1 000 Rubel Assignationer.

I sammanhang med sina studier i nämnda gren inventerade Nervander ett galvaniskt batteri, bestående af mjuka, genom multiplikatorer med hvarandra förbundna jerncylindrar. Med detta fick han på Universitetets i Wien bekostnad anställa försök, som utföllo högst

¹ Nämnda afhandling finnes aftryckt i »Annales de Chemie et de Physique» Tom. 55, 1833.

tillfredsställande; och han höll vid Naturforskarens möte i Bonn samma år ett föredrag öfver detta ämne. Hit torde äfven de upptäckter höra, hvilka Nervander i Januari 1838 communicerat med statsrådet Lenz i S:t Petersburg, och om hvilka dennes utfärdade betyg förmåler, att de »lofvade blifva af synnerligt gagn för det Allernådigst anordnade företaget, att använda Galvanismen såsom lokomotorisk kraft».

Men den vackraste upptäckt i denna gren af vetenskapen hade dock undgått Nervander af brist på utvägar till dess fullföljande. Redan under arbetet för den nämnda Akademiska dissertationen hade han nemligen anat möjligheten, att genom magneten uppväcka elektricitet; men odugligheten af hans apparater vållade, att de härtill rigtade experimenterna misslyckades. Kort tid derefter ökade Faraday sin förut stora berömmelse genom denna upptäckt.

Förnämligast genom personliga meddelanden i dessa ämnen hade Nervander tillvunnit sig sådan uppmärksamhet, att honom i Wien gjordes inledande anbud, att mottaga en Extraordinarie Profession i Jena. Ett afgjordt: »Nej» var hans fosterlandsälskande svar.

Men större vetenskapliga utsigter hade öppnat sig för hans snillrika uppfattning. Humbolt's ord: att naturvetenskapen då först vore något, när den med vetenskaplig säkerhet kunde angifva väderlekens kommande skiften, hade i honom träffat en begripande åhörare. Efter hemkomsten från sin första resa till utlandet, i början af 1836, sysselsatte han sig väl ännu med forskningar på elektromagnetismens fält. Han medförde ännu på besök hos sina vänner koppartråd och sidenband och satt der, träget lindande det senare kring den förra, under det han t. ex. skrattade åt filosofin och prisade den vetenskap, som »man kunde bära i fickan». Han sågs ännu, då han under en stark storm sträfvade uppför Ulrikasborgs backe och af en mötande bekant hörde en anmärkning öfver det svåra vädret, framtaga några magnetiska mineralstuffer med försäkran, att han försigtigtvis »försett sig med barlast». Men i denna lek låg det allvar, att han fann den gren af fysiken, han hittills odlat, alltför trång. Vistelsen i Göttingen och bekantskapen med Gauss och Weber derstädes samt med Dove i Berlin hade anvisat honom en väg till mera omfattande företag. Genom förbindelse med flera Akademiker i S:t Petersburg, HH:r Lenz, Hess, Jacobi, hade han lyckats inleda förslaget, att inrätta ett Magnetiskt Observatorium i Helsingfors. Åran af detta förslag tillföll i allmänhetens ögon till en del annan man, och äfven ledningen af anstalten höll ett ögonblick på att öfvergå i andra händer. Det förra lät Nervander passera; det senare motverkade han rättvist och med framgång. Inrättningen, ehuru icke ett nödvändighetsbehof för ett universitet, måste dock alltid under en duglig mans ledning gagna och hedra detsamma, såsom det redan under Magnetiska Observatorii korta tillvaro skett. Tillsättandet vid inrättningen af tolf Amanuenser, valda bland de Studerande, beredde ungdomen vid Universitetet, kan man säga, lika många stipendier, och tillät här magnetiska observationer natt och dag hvarje tionde minut – något som ingenstädes eljest torde förekomma. Äfven för öfrigt gör inrättningen sin första ordnare och ledare heder. I Nervanders närmare umgängeskrets är den möda och omsorg väl känd, hvilken han på dess ordnande använde, från planritningens uppgörande till tvinnandet af den tråd, som uppstår magnetstången.

Bortom det omedelbara resultatet af de magnetiska observationerna såg han dock redan från början till nya upptäckter i meteorologin. Det är icke ett misstag att påstå, att dessa mera omfattande utsigter

försonade Nervander med den vetenskap, till hvilken hellre omständigheterna än någon afgjord förkärlek ledt honom, och att han från den tiden med lugnare sinne lemnade poesin och humaniora å sida. Genom denna lugnare blick försonade han sig också med tanken, att hans poetiska kallelse icke var den utmärkta skaldens utan hellre den genialiska förmågans öfverhufvud.

Förrän frågan om Observatorii inrättande var afgjord, sökte Nervander åter i denna sin förmåga ett medel till oberoende af alla insinuationer och tycken. Han inventerade ett flyttbart magnetiskt Observationsinstrument och lät sommaren 1837 i Stockholm utföra denna uppfinning. Utförandet misslyckades. En orsak härtill var svårigheten, att göra kopparn fri från jernblandning; och instrumentets storlek förbjöd dess förfärdigande af silfver, såsom skett med den i Wien förfärdigade Galvanometern. Förgäfves lät Nervander en ung Kemist under Berzelii ledning försöka, att på våta vägen framställa jernfri koppar. Resultatet blef otillfredsställande. Instrumentet gjordes nu af en legering. Men äfven dess utförande blef bristfälligt. Kanske förekom ännu något misstag i planen. Nervander förlorade dock aldrig dennas realiserande ur sigte, ehuru det med Observatorii fulländande upphörde att vara honom nödvändigt. Emellertid kostade honom detta försök öfver 1 400 R:dr Sv. RG:s. Läger man till dessa större uppföringar de hundrade mindre experimenter, hvilka Nervander aldrig tröttnade att anställa, och som fordrade ständiga utgifter, så måste man medgifva, att han med ädel oegennyttia använde de medel han i reseunderstöd af staten uppbar för sin vetenskapliga förkofran, Dessa medel uppgingo till 4 300 rubel silfver. Ungefär fem års sammanlagd vistelse i utlandet måste redan förtära detta understöd.

Från 1838–39 se vi Nervander i sin vetenskap beträda den antydd nya banan. Den 2 Augusti 1839 upplästes i Kejsersliga Vetenskaps Akademiens i S:t Petersburg sammanträde en på Tyska författad afhandling af Nervander: *Untersuchung über die tägliche Veränderung der magnetischen Declination*.

Det är känt, att jordens magnetiska poler icke sammanfalla med jordpolerna, utan att magnetnålens deklination på olika punkter af jordklotet är östlig eller vestlig, samt att denna missvisning under en ännu obekant tidslängd är periodisk, så att, då t. ex. den vestliga missvisningen för en gifven ort hunnit sitt maximum, magnetnålen återgår till ett läge, parallelt med jordens axel, sedan öfvergår till östlig missvisning, och så åter från dennas maximum vänder tillbaka. Likaså vet man, att magnetnålen under loppet af ett år gör en kortare svängning mellan vester och öster, fram och åter, på båda sidor om ortens magnetiska meridian, vidare en dylik svängning för hvarje dygn, på båda sidor om den för förstnämnda tidsperioder, så att säga, normala missvisningslinie, hvilken uppstår för året genom den periodiska, för dagen genom den periodiska och den årliga svängningen. Men ännu kunna för hvarje dag iakttagas åtminstone fyra regelbundna svängningar mellan ett relativt maximum och minimum, medan ytterst den fritt upphängda magnetnålen för hvarje minut svänger ett antal gånger fram och åter. Nervanders undersökning angår nu nyssnämnda regelbundna svängningar under dygnets lopp, hvilka man dels ignorerat, dels ansett för oregelbundna afvikelser. Det är nemligen att märka, att vid dessa svängningar magnetnålen ingalunda afviker lika långt på båda sidor om medellinjen, utan att dess afvikelser på olika tider af dygnet äro än större än mindre. Nervander söker således blott uppvisa, att ett antal (synnerligast fyra) maxima och minima af afvikelsen

regelbundet återkomma på samma tider af dygnet. Denna upptäckt hvilade på en jernförelse mellan särskilda vid den tiden gjorda och publicerade magnetiska observationer och förutsatte mångfaldiga såväl kombinationer som beräkningar, så att uppsatsen innehåller icke mindre än 23 jämförande tabeller, utom två grafiska plancher.

Uti en fortsättning till denna afhandling, uppläsen i Vet. Akademin d. 4 Sept. 1840, söker Nervander visa, att i den dagliga temperaturen förekomma »Undulationer», som motsvara magnetnålens anförda afvikelser. Han uppvisar ur förhandenvarande observationer, bredvid den kända vexlingen i dagliga temperaturen från ett köldmaximum vid midnatten till ett minimum kort efter middagen, äfven andra konstanta vexlingar, förnämligast tvenne vexlingar morgon och afton, hvilka han anser öfverhufvud sålunda korrespondera med magnetens afvikningar: att maximum af köld motsvarar maximum af ostlig deklination, medan åter bådas minima sammanfalla. Äfven denna del af afhandlingen, som åtföljes af 23 jämförelsetabeller och förtydligas genom fem grafiska plancher, kan utan dessas aftryckande icke förstås och måste här uteslutas. Endast följande korta utdrag, som framställer Nervanders aprioriska bevisning för temperatur-undulationers tillvaro, må i öfversättning anföras till sakens förtydligande:

»Luftens omedelbara uppvärmning och afsvalnande, till följd af solens inverkan eller frånvaro, bestämmer grunddragen för en orts temperaturlinje¹. Under det att nu luften uppvärms, stiger äfven temperaturen hos det öfversta jordlagret, ehuru långsamare än luftens; det nästföljande jordlagret når ännu senare sitt maximum af värme för dagen o. s. v., så att hela massan af de jordlager, hvilka deltaga i den dagliga temperaturvexlingen, vida senare än sjelfva luften hinner till maximum af sin värme. Och då denna massas temperatur fortfarande sträfvat till jemvigt med luftens, så måste hvarje afton en tidpunkt inträda, då lufttemperaturens fallande starkast motväges af de underliggande jordlagrens inverkan. Likaså kan efter midnatten luftens temperatur redan mottaga inverkan af den återvändande solen, förrän jordlagren hunnit till maximum af sitt afsvalnande; hvarföre en inflexion² i ortens temperaturlinje måste förorsakas mellan den af solen och af jordvärmens verkade temperaturen hos luften.

Vidare kan man lätt inse, att då luftens tryckning dagligen företer tvenne maxima och tvenne minima, hvarje af dessa vexlingar äfven måste åstadkomma en motsvarande vexling i temperaturen.

Då också den större eller mindre mängden af vattenångor i atmosfären måste förändra luftens förmåga att leda värmen, så modifieras äfven här af den dagliga temperaturlinjen mer eller mindre; och i synnerhet måste man tillskrifva daggens uppkomst och försvinnande ett betydligt inflytande på samma linjes sträckning.

¹ Förhållandet mellan de tal, hvilka utmärka temperaturgraderna, kunna nemligen bestämma gången af en kroklinje, som betecknar temperaturvexlingen under dygnets lopp. Om man föreställer sig en rät linje, indelad i 24 lika delar för dygnets timmar, och t. ex. antager, att den betecknar 0°, samt med lika afståndsmått öfver och under denna linje betecknar gradtalen för + och – temperatur, så kommer vexlingen i temperaturen att antydas af en linje, hvilken för hvarje timme genomgår punkter, på olika afstånd från den räta linjen och öfver eller under olika punkter af densamma. Vexlar temperaturen mellan + och – så höjer och sänker sig denna kroklinje i form af ett öfver och under den räta linjen. *Utgifv:s Anm.*

² Inflexion kallas det, då t. ex. temperaturen någon tid förblir oförändrad och således kroklinjen förbytes i en rät linje, parallel med den, som betecknar medeltemperaturen. *Utgifv:s Anm.*

Men det sagda kan redan vara tillräckligt, för att bevisa, att teorin aprioriskt talar för tillvaron af särskilda undulationer och serpenteringar i den dagliga temperaturens gång, eller åtminstone för att ådagalägga sakens möjlighet».

Härefter följer nu framställningen af de för saken bevisande resultat, som på erfarenhetens väg kunna dragas ur förhandenvarande temperatur-observationer, anställda på olika punkter af jordklotet. Nervander har upptagit sådana från Leith (i Skottland), Plymouth, Salzuflen (i Tyrolen), Boothia-Felix (på Novaja-Semlja) och Madras.

10 Med dessa Nervanders arbeten sammanhänger en afhandling i Finska Vet. Societetens Acta, Tom. I.: *Über das Vorkommen einer bisher übersehenen Undulation im Gange der täglichen Temperatur-Curve*. Här har Nervander till beräkning företagit aflidne Prof. Hällströms, genom 11 år fortsatta observationer, efter annan metod, än de af H. sjelf blifvit beräknade. Det har nemligen varit vanligt att beräkna ett medium af hvarje timmes observationer för en hel månad, för att sedan åter taga ett medium af dessa 24 tal, hvilket då utvisar månadens medeltemperatur. Man får sålunda vid den förstnämnda beräkningen en medeltemperatur af hvarje särskild dygnets timme för hela måna-

20 den, och de 24 talen bestämman den dagliga temperaturlinjens gång för hvarje månad. I stället har nu Nervander beräknat medium af hvarje månads observationer för en bestämd timme, fortfarit härmed för årets alla månader och sålunda kommit till tolf tal, af hvilka han åter tagit ett medium; och dessa senare media för dygnets skilda timmar bestämman således den dagliga temperaturlinjens gång för hela året. Beräkningen sker i båda fall enligt ett bekant räkningssätt, som kallas minsta kvadrat-metoden.

Vid de ifrågavarande observationerna har temperaturen blifvit verkligen observerad för endast 17 timmar dagligen, eller från kl. 7 f. m. till

30 11 e. m., men för de öfriga 7 timmarne är uppgiften, som det heter, interpolerad, d. v. s. beräknad i förhållande till temperaturens gång under observationstimmarne för dygnet. Nu lemna Nervander dessa sju timmar helt och hållet å sida, hvarigenom hans kalkyl undgår inflytandet af de misstag, som ännu kunna vidlåda interpolationen. Men mängden af de observationer, ur hvilka han hemtar medeltalet för hvarje timmes temperatur, gör deremot detta medeltal noggrannare. Sålunda kunna också de undulationer, den dagliga temperaturlinjen företer, säkrare framträda. Nervander kan nu bestämma denna linje blott för 17 timmar; men detta är nog för hans ändamål, emedan han

40 icke söker månadens och årets temperatur, utan den noggrannaste bestämningen för de särskilda timmarnes temperaturer och skillnaden mellan dessa. Han har slutligen (att förtiga öfriga kombinationer, utförda i 21 tabeller och en grafisk planch) tagit media af hvarje timmes temperatur för de sex första och likaså för de fem senare af de nämnda elfva observationsåren och genom dessa medias jämförande kommit till så noggranna tal som möjligt för timmarnes temperatur och för den del af dagens temperaturlinje, de omfatta. Resultatet bekräftar hans öfriga undersökningar öfver den dagliga temperaturens undulationer.

Jemte en den 24 April 1846 till Vet. Societeten inlemnad Mémoire har Nervander meddelat beräkningar för observationer, gjorda på fem särskilda orter inom polarcirkeln, nemligen på fyra under Parry's bekanta expedition, på den femte (Novaja Semlja) af Hr Ziwolka. Här äro medeltemperaturerna månadsvis beräknade för vissa timmar och jämförda med de gifna observationerna.

Dessa arbeten vittna väl om Nervanders både flit och fyndighet, men

de resultater, de gifvit för vetenskapen, äro ännu, likasom de magnetiska observationerna öfverhufvud öfver de periodiska afvikningarne på en gifven ort, utan större vetenskaplig användning. Det kan således blott för fullständighetens skuld nämnas, att publicerandet af den oerhörda massan observationer, som göras vid Magnetiska observatorium i Helsingfors, börjades under Nervanders lifstid.

Ett vida större arbete af omedelbart viktiga resultater sysselsatte Nervander under de senare åren af hans lefnad. Det fyllde åren 1842–43 hela hans håg och dref honom flere än en gång fram och åter från glad förhoppning till misströstan och nedslagenhet. Endast den, som pröfvat dessa vetandets strider, kan göra sig en föreställning om deras upplyftande och nedslående allvar. Hvarje ny insigt, som aningsfullt griper själen, framstår för densamma i skepnaden af det utomordentliga, och vid dess framgång eller förkastande binder den hängifne forskaren icke blott sitt eget, utan millioner medbröders väl och ve. Det tillhör menniskonaturen, att äfven forskaren, förd till insigt af hvarje sin upptäckts relativa ringhet, åter i nästa stund hänföres af liknande förhoppningar. Tidpunkten för en vetenskaplig upptäckt är derföre för honom en tid af rastlös oro; och i sådan sinnesstämning befann sig Nervander ännu i början af 1843.

Likväl hade han den 19 Januari 1844 hunnit så långt, att han i ett bref till Hr Hess, hvilket sagde dag presenterades för Vetenskaps-Akademien i S:t Petersburg, kunde meddela summan af sin upptäckt. Månad efter månad hade Nervander och hans Amanuenser tillbragt med sterila, enformiga kalkyler, hvilka icke långt före denna tid ordnades i ett giltigt system. Det bref här omnämnes, är författadt på Franska språket, och ett utdrag deraf skall nedanför i öfversättning meddelas. Den rapport, HH:r Struve, Lenz och Hess den 5 April samma år till Vetenskaps-Akademien afgåfvö öfver Nervanders upptäckt, lyder i öfversättning:

»Herr Nervander, Professor i Helsingfors och Akademiens Korresponderande Ledamot, har i ett bref meddelat densamma resultatet af ett arbete i meteorologin, som framställer ett så viktigt och ända hittills så obekant fenomen, att vi ansett för skyldighet på detta arbete fästa Akademiens uppmärksamhet.

Forskare i meteorologin hafva i fråga om förändringarne hos atmosfärens värme alltid rigtat sina iakttagelser till det mål, att finna en lag, som vissa af en gifven orsak beroende temperaturvexlingar följa, t. ex. lagen för de vexlingar, hvilka uppstå af jordens olika ställning till solen, eller af dess hvälfning kring sin axel. Men dessa lagar borde härledas ur föränderliga företeelser, hvilka fortfarande rubbas af andra störande orsaker och derföre visa sig vara oregelbundna. Det medel, hvaraf man betjenat sig, för att bland massan af de afvikelser, som af dessa störande orsaker åstadkommas, finna några regelbundna vexlingar, har, såsom bekant, varit användandet af principen för stora tal¹.

För att använda denna princip, indelar man observationerna i grupper, som omfatta någon bestämd period, t. ex. en dag, ett år. Man tager sedan medium af de observationer, som motsvara en gifven månad eller en gifven timme, allt efter periodens omfång. Då man nu använder ett stort antal af sådane grupper, upphäfvä de

¹ D. ä. användandet af ett stort antal observationer, fördelade i grupper, hvilkas media mot hvarandra jemföras. Utgifv:s Anm.

oregelbundna afvikelserna hvarandra, och endast de väsentliga
vexlingar framträda, hvilka uppstå ur samverkande orsaker. Vid
dessa undersökningar, som omfatta temperaturens gång under en
gifven period af en dag eller ett år, är man alltid säker att komma till
ett bestämdt resultat, emedan intet tvifvel kan uppstå om periodens
tillvaro. Då man en gång funnit lagen eller gången för temperaturen
under en sådan period, plägar man anse alla afvikelser, som de
särskilda observationerna förete, för oregelbundna undantag. Emel-
lertid kan ingen betvifla, att dessa undantag i sjelfva verket äro
10 nödvändiga verkningar af bestämda orsaker, på samma sätt som de
vexlingar, hvilkas regelbundenhet man lyckats ådagalägga. Ty de
förra synas vara oregelbundna endast derföre, att man icke känner
de orsaker, af hvilka de bero, och följaktligen icke heller de perioder,
dessas företeelser omfatta. Man finner således, att det gifves blott en
utväg, att vinna någon kunskap härom, nemligen den, att anställa en
jempförelse mellan de temperaturvexlingar, som bero af vårt solsyst-
tems periodiska revolutioner, och de afvikelser, hvilka säkra obser-
vationer gifva oss vid handen. Men det inses också, att denna väg till
målet är ganska mödosam; och det är så mycket mindre inbjudande,
20 att beträda den, som det är omöjligt att förutse, om bland alla dessa
undersökningar någon enda skall krönas af framgång. Det oakadt
är dock denna utväg den enda, som vetenskapen erbjuder. Så mycket
större är nu vår glädje, att se en fysiker, så samvetsgrann och af en
så erkänd skarpsinnighet som Herr Nervander, egna sig åt detta
arbete, och vi prisa oss verkligen lyckliga att finna, att hans
undersökningar rönt den framgång, som arbetets resultat utvisar.

Herr Nervander hade vid en undersökning öfver vissa floders
islossning funnit, att denna tillkännagaf en periodisk vexling af sju
år, som regelbundet återkom. Under förutsättning, att samma
30 vexling borde återfinnas i temperaturens gång, försökte han att
härom öfvertyga sig genom att i så långa perioder indela gifna
temperaturobservationer. Resultatet motsvarade icke hans antagan-
de; och han vände derföre sin undersökning till någon kortare
period, så beskaffad, att den jemna gånger kunde innehållas i en
tidrymd af sju år. Detta ledde honom till uppmärksamhet på solens
rörelse kring dess axel. Tiden för denna revolution, observerad vid
jordens medelpunkt, d. ä. tiden för solens geocentriska rotation, har
af M. Laugier blifvit beräknad till 27,23 dagar. Herr Nervander
ordnar nu termometer-observationerna i Paris uti grupper, öfver-
40 ensstämmande med denna period, och kommer till det resultat, att
en sådan periodisk temperaturvexling verkligen eger rum. Likväl var
tiden för denna vexling icke noggrannt densamma med solens
uppgifna omloppstid. Då han ordnade observationerna så, att den
periodiska temperaturvexlingen tydligast framträdde, erhöi han en
period af 26,27 dagar. Denna tidsbestämning närmar sig nu ganska
mycket den af M. Laugier uppgifna; och då man ihågkommer, att
vid dess bestämmande genom astronomiska observationer alltid
någon osäkerhet återstår i anseende till solfläckarnes rörlighet, så
50 kan man icke draga i betänkande att för solens rotation kring dess
axel antaga den tidrymd, hvilken bäst öfverensstämmer med de
meteorologiska observationerna. För första gången se vi således här
det märkvärdiga: att en företeelse i vårt solsystem blifvit bestämd
genom meteorologin, den osäkraste af alla vetenskaper, med större
noggrannhet än den, hvartill man kommit genom astronomiska
observationer.

Solens yta företer således ställen, som gifva mera, andra, som gifva mindre värme, så att alltefter den olika sida, solen vänder mot jorden, denna åtnjuter en högre eller lägre temperatur, samt att temperaturens gång på jordytan under vår sommar företer åtminstone två gånger en höjning och två gånger en sjunkning. Skillnaden mellan denna vexling utgör $0,6^{\circ}$ C. Och hvad som bevisar, att det erhållna resultatet icke beror af någon tillfällig, utan af en noga bestämd orsak, är följande:

1:o Att observationerna i Paris och uti Insbruck anställda femtioåriga observationer förete samma periodiska gång. 10

2:o Att förra hälften af observationerna i Insbruck, beräknad på samma sätt som den senare hälften, ger samma resultat som denna.

3:o Att, om man med hvarandra kombinerar förra halfårets observationer för alla de olika åren och fortfar på samma sätt med de senare halfårens observationer, så förete båda serierna samma periodiska gång.

Vigten för meteorologin af det erhållna resultatet ligger för öppen dag, och det återstår oss blott att uttala vår önskan, att se Hr Nervander offentliggöra denna upptäckt i alla dess detaljer. Vi önska se honom utsträcka sina undersökningar till andra perioder; och i hvarje fall är det nödvändigt, att man bereder honom tillfälle att vid detta viktiga arbete åt andra öfverlemna den så tråkiga, rent mekaniska, men likväl oundvikliga delen deraf, som består i talens afskrifvande, ordnande, summerande o. s. v. Undertecknad: W. Struwe, Hess, Lenz, rapporteur». 20

Utan misstag kan här erinras, att denna Nervanders upptäckt och dess meddelande afgjorde för bibehållande af samma antal Amanuenser som förut vid Magnetiska Observatorium, då de tre år nu voro tillända, för hvilka de blifvit antagne. Sjelf njöt Nervander uppmunt- 30
ran, att erhålla hälften af det s. k. Demidoffska priset för gagnande vetenskapliga prestationer.

Vid anförd tid var Nervander likväl ännu sjelf så osäker på sin upptäckt, att han, såsom af det återopade brefvet ses kan, vacklade mellan den ifrågavarande temperaturvexlingens förklaring genom solens och genom månens inverkan, emedan månen fullbordar sin hvälfning kring jorden på 27,21 dagar. Denna tanke på något månens inflytande på jordtemperaturen är så långt ifrån att vara ny, att den utgjort folktro hos alla jordens folkslag. Äfven vetenskapsmän hafva intill nyaste tider hyllat den. Och om månen öfverhufvud något 40
inverkar på väderleken, så skall det väl blifva svårt att antaga, att den skulle vara utan allt inflytande på temperaturen. Huru dermed än må förhålla sig, Nervander lemnade senare detta månens möjliga inflytande derhän, såsom vi tro, med öfriga sakförståndiges bifall.

Vid de i brefvet beskrifna undersökningar för upptäckstens bekräftande stadnade emellertid icke Nervanders ihärdighet. Han anställde dylika jemförelser och beräkningar med serier af temperaturobservationer, gjorda i Danzig och i Salem i Nordamerika. Resultatet tjenade blott att bekräfta det redan insedda förhållandet.

Men han kombinerade härmed en annan nära liggande undersökning. Om solens värmande kraft vexlar, slöt han, så måste äfven dess sken vara vexlande, d. ä., den måste vara en s. k. variabel stjärna. Man hade länge anställt träga observationer på solens irradiation, den skenbara vexlingen hos solskifvans diameter. Nervander antog, att denna vexling måste ega samma periodicitet, som solens värmeutstrål- 50

ning. Beräkningen öfver nyssnämnda observationer bekräftade denna åsigt. Ja Nervander fann, att perioden för solens irradiation öfverensstämde med vissa variabla stjernors periodiska ljusvexling. Likväl visade det sig, att den period, Astronomin för den senare funnit, motsvarade blott en vexling i solens irradiation, medan tvenne dylika, nära fullkomligt lika, förekomma under hvarje solens rotation kring dess axel. Hvem anar icke här, att Nervanders upptäckt sålunda leder äfven till bestämmandet af öfriga variabla stjernors (och derjemte troligen alla fixstjernors) rörelse kring deras axel. Upplysninger i ämnet innehåller det tal, hvilket Nervander föredrog vid Vet. Societetens högtidsdag den 29 April 1847, och hvilket här nedan finnes aftryckt.

Det var under dessa sistnämnda forskningar, Nervander öfverraskades af döden. Det är hopp, att de omfattande beräkningar, som förefinnas bland hans efterlemnade papper, skola kunna offentliggöras till bekräftande af riktigheten i hans skarpsinniga kombinationer; i all händelse återstår blott någon del af det mekaniska arbetet, för hvars verkställande Nervander dock redan hade uppoffrat betydlig kostnad, härvid, såsom alltid, frikostig för sin vetenskaps ändamål.

I det följande införes ännu ett föredrag: »Om väderleken», som Nervander höll inför den i Akademiska Läseföreningen deltagande studerande ungdomen. Till sina, i synnerhet på senaste tid talrikt besökta publika föreläsningar lär han begagnat endast spridda anteckningar, ty endast af sådana förefinnes ett antal bland hans papper.

Må denna skildring af Nervanders vetenskapliga verksamhet gagna att införa läsaren i efterföljande afhandlingar och förmå gifva honom en föreställning om omfattningen af det arbete och vigten af de upptäckter, hvilka dölja sig under deras anspråkslösa yta; ingen skall då hvarken i skildringens längd eller i dess korthet finna något för saken obehörigt.

I Nervanders poetiska författarskap kan samma bestämda utveckling icke upptäckas, som i hans vetenskapliga verksamhet. Orsaken torde utan tvifvel främst böra sökas deri, att hans poetiska kallelse icke var nog kraftig, att öfver inre och yttre hinder bryta sig en egen bana. Frånvaron i hans dikter af en afgjord objektiv riktning, en bestämdt uttalad verldsåsig, vittnar likaså om en viss osäkerhet i denna kallelse. Ty bland alla kriterier på en stor skald är väl det säkraste, att hans dikter äro själfständiga skapelser, icke blott i den mening, att i dem något är till, som icke förut varit, utan äfven i den, att de framställa en hel ny verld af åskådningar, fantasibilder och tankar.

Likväl kan man i Nervanders dikter allt intill senaste tid skönja en dem alla genomgående tråd. Han har nemligen i dem uttalat sin hyllning af det Sköna, det sköna i konsten, det sköna i naturen och hos dess, mannens fantasi och håg mest åtdragande skapelse, qvinnan.

Med den verkliga skalden och rimaren hade Nervander det gemensamt, att tiden för hans första poetiska produktion sammanföll med tiden för hans första kärlek. Men endast den förre liknade han deri, att både hans diktarförmåga och hans kärlek öfverlefde den första lågan. I hans sånger visar sig nemligen äfven kärleken ega den sannt poetiska stämning, att dess föremål icke är denna bestämda individ, kring hvilken skaldens fantasi och sång för stunden leker, utan idealet, som för honom antagit den ena eller andra individuella gestalten. Redan tidigt sjöng han om denna kärlek:

»Förstår du den? O säg!

Till evigheten går dess ljusa väg!»

och sådan afspeglar den sig äfven i senare sånger, hvilka derföre icke tyda på någon kärlek, belönad och lycklig.

De utsatte årtalen visa, att Nervanders tidigaste dikter finnas bland de rent Lyriska Sångerna. I dem utgör, såsom lätt förklarligt, kärlekens känsla det öfvervägande elementet. Dock har äfven konsten, förnämligast i dess mest upphöjda form, skaldekonsten, i dem sin hyllning. Under en senare tid framträder detta element mera afgjort, då äfven de större tillfällighetsstyckena vid tvenne magisterpromotioner gåfvo anledning till en sådan konstens hyllning. Likväl har Nervander diktat i denna anda mindre, än hvad hans utmärkta konstsinne, omfattande estetiska studier och rika konståskådning skulle låtit förmoda. Ett helt år, tillbringadt i Italien, såsom hans Reseanteckningar utvisa, under de trånaste konststudier, har icke inspirerat honom till en enda sång. Äfven nämnda anteckningar innehålla nästan intet utfördt bedömande, endast korta uttryck af bifall eller tadel. Och det är likväl icke för mycket sagdt, att Nervander i hänseende till poesi och bildande konst var den utmärktaste kännare, Finland egt.

Äfven der hans dikt berör konsten såsom föremål, sker det vanligast med hänsyftning till lifvets vansklighet under tröstande tanke på idealets evighet och den rena lyckan af dess åskådande. Till glädje öfver skönheten i och för sig höjde sig väl hans betraktelse öfverhufvud, men icke hans poetiska produktion.

Öfverallt i Nervanders dikter finnas prof på ett djupt sinne för naturens skönhet, hvilket framträder i taflor, liknelser och bilder, kanske det skönaste i all hans sång. Märklig är i hans naturbetraktelse den städse återkommande hänvisningen på alltings förgänglighet, hvilken träder emot oss icke blott i de dystert herrliga målningarne i Jephthas bok, utan äfveni flera af hans smärre sånger, ja återljuder i hans vetenskapliga afhandlingar. Redan i ett stycke »Vid stranden», skrivet 1822 i Förf:s sjuttonde år, afspeglas denna känsla i strofer, som kunde tillhöra den nära 10 år senare författade större dikten, äfvenså produkten af en ålder, hos menniskor i allmänhet ännu icke egnad åt dystra betraktelser. Och om man vore böjd att i Jephthas bok anse nämnda åskådningssätt för en stämning i det afbildade folkets och ämnets anda, så vittna flera tidigare sånger, att denna anda anslag författarens egen. Såsom han i »Lifvets bilder» sjunger:

»Så i ett moln, en ros, en våg
Jag lifvets trogna bilder såg,
Och trött den sväfvande blicken jag sänkte
Och vände mig bort med en suck; jag tänkte:
O menniskolif, hur likt du är
Allt vanskligt och förgänligt här»!

så betraktade han äfven i sin ingifvelses stunder allt det sköna, naturens åskådning erbjöd hans för dessa intryck öppna sinne.

Hvem närmade sig väl Nervander, utan att lära känna honom som den glada, af qvickheter öfverströmmande sällskapsvännen. Dessa qvickheter skola ännu länge öfverlefva honom och gå från mun till mun. Och likväl finner man få glada rader af hans hand. Såsom prof på, hvad en humoristisk intention hos honom såsom skald förmådde, läses ett stycke bland de Lyriska Sångerna. I hans Reseanteckningar förekomma ett par skildringar på prosa i formen af Jean Paul's bekanta »Extrablätter»; men äfven i dem saknas ett friskare lif. De röja

bemödande, icke stundens inspiration. Hans tunga kunde med ett par ord trycka löjlighetens outplånliga stämpel på saker och personer; och han yttrade någon gång sjelf, att hvarje sak var oåterkalleligen dömd, om man blott för densamma kunde finna det rätta ordet. Sällan felade han att finna detta ord. Men bland hans dikter förekommer ett enda satiriskt stycke. Hans satir var det skarpa förståndets, den qvicka fyndighetens, icke fantasins glada lek. Säkert sade honom hans konstsinne, att den icke tillhörde poesins område.

Om vi alltså vid försöket att bestämma den allmänna karakteren i 10 Nervanders sång anse Skönhetens hyllning hafva utgjort dess föremål, så leder oss vår betraktelse att jemte denna objektiva intention tillägga skalden Nervander en mera subjektiv stämning: behofvet att i sången uttala en på djupet sorgsen själs klagan, en tryckande känsla af allt lefvandes uselhet och förgänglighet. För honom blef poesin aldrig den glada konsten; sånggudinnan var hans tröstarinna, icke föremålet för hans eldiga dyrkan; sången var hans tillflykt i lifvets betryck, icke hans lefnads mål.

Här är icke stället för en detaljerad kritik öfver hans dikter. Det är 20 nog, om vi i dem förmått uppvisa någon allmän karakter, emedan tillvaron af en sådan i en diktsamling i sig innebär beviset för en snillebegåfvad diktare. Lätt är, att i den ifrågavarande samlingen finna på mindre lyckade sånger, att i mången lyckad anträffa en hård vers, i allmänhet en tung form. Men lika lätt är också, att i dessa sånger se en upphöjd och ädel tanke afspeglad i sköna bilder och uttryck, stundom äfven uti en, i hvarje hänseende fulländad form. Förvånad läser man de sånger, han skrifvit vid 16, 17, 18 års ålder, förvånad på en gång öfver den åsigt af lifvet, den högre ingivelse och den mogna form, de röja. Och sånger, sådane som t. ex. de fem första kapitlen af Jephthas bok, berättiga ensamt sin författare till *Skaldens* namn; ty de kunna ställas 30 vid sidan af, hvad alla tiders stora skalder diktat, utan anspråk, må vara, på full jemnlighet, men med rättvis förhoppning, att deras skönhet icke skall förblekna vid sammanställningen.

Och sedan vi sagt detta, kunna vi väl tillägga, hvad som ingen hemlighet är, att Nervander såsom skald ingalunda öfverhufvud nått det högsta. Otvifvelaktigt synes vara, att sjelfva den melankoliska stämning, som gjorde honom utgjutelsen i sången till ett behof, ökades af det dunkla medvetandet, att inspirationen ofta svek honom. Verkligheten hade för honom förlorat all illusion; hans andes vingar förmådde icke alltid lyfta hans själ till fantasins rymder. Ett bittert 40 alternativt nog, för att ytterligare nedstämma ett så finkänsligt sinne! Den aflidnes vänner läsa sålunda i Nervanders sånger den tysta bigten af en man, som fann det ljufvare, än att gråta ut, att stolt kunna säga:

»Hvad helst jag ock inom mig bär,
Jag bär det, som en man».

Hvarje annan läsare, som eger sinne för diktens skapelser, skall med dem i dessa sånger njuta den glädje, skalden sjelf ehuru stundom förgäfves i dikten sökte, glädjen af det Skönas uppenbarelse på jorden.

Bland den hädangångnes efterlemnade papper förekommer, utom de 50 två ofvannämnda vetenskapliga afhandlingarne och talrika dikter, ganska litet egnadt för offentliggörande. En memoire angående Saima kanal aftryckes här som en påminnelse om Nervanders icke obetydliga medborgerliga verksamhet. Så väl den för nämnda företag nedsatta Komiténs som Consistorii Academici protokoller torde innehålla vittnesbörd nog, att han i dessa båda kollegier icke var en gagnlös

ledamot. Ett förslag till reformerande af landets lärda skolor, uppgjordt, efter hvad det synes, år 1838 eller 1839, förefinnes i så fragmentariskt skick, att det icke kunnat begagnas för tryck, ehuru isynnerhet hvad som återstår af Inledningen till förslaget, skulle lofvat ett icke ointressant bidrag till denna samling. Nekrologen öfver A. G. Simelius finnes här införd, emedan den innehåller åtskilliga yrkanden och reflexioner, värda att ihågkommas och karaktéristiska för Författarens tänkesätt. Nekrologerna öfver P. A. v. Bonsdorff och G. G. Hällström försvara sin plats både genom sitt föremål och genom sitt utförande.

10

Anteckningar från Nervanders tidigaste utländska resor, åren 1832–36, förefinnas till icke obetydligt antal; men det mesta består också blott i korta annotationer, ämnade att framdeles vidare utföras. Att en sådan utarbetning af desamma aldrig blef af, är att beklaga, då säkert hvad som nu i dessa anteckningar saknas, reflexioner och bedömanden öfver det erfarna, skulle gifvit dem det intresse, man af en så insigtsfull och snillrik resandes berättelser med skäl kan vänta. De få mera utfördt behandlade fragmenter, som förekomma, äro i denna samling upptagne, såsom de enda prof på Nervanders språk i den berättande och beskrifvande stilen. Man bör dock naturligtvis bedöma dem utan anspråk på stilistisk fulländning, då de utgöra under resan nedskrifna utkast, hvilka sedermera ingen rättelse af Författaren undergått. Öfverhufvud må det här anmärkas, att Nervander, ehuru hans stil är både gedigen och ledig, icke egde egentlig stilistisk färdighet – något öfverhufvud sällsynt i vårt land, der så väl skolundervisning som universitetsstudier lemna ungdomen i okunnighet om tillochmed de första grunderna i Svenska språket och utan all vana att på detsamma uttrycka en egen tanke.

20

Stor meddelsamhet tillhör icke nationallynnet. Minst är det i vårt land sed bland män, att i fortgående brevexling utbyta tankar och känslor. Äfven Nervanders bref inskränkte sig sålunda oftast till det för tillfället nödvändiga. Äfven der i de bref, som varit för utgifvarens tillgängliga, frågor af allmänare intresse förekomma, är dock dessas afhandlande uppblandadt med så många hänsyftningar af personlig art, att brefven åtminstone icke ännu lämpa sig för offentligheten.

30

Slutligen återstår, att kort redovisa för utgifvarens tillgöranden. Personligt nära förhållanden till den aflidne lika mycket som skyldig aktning för en utmärkt mans minne ålade dem, att af Nervanders skrifter åt den fattiga inhemska litteraturen bevara, hvad som kunde lända densamma till heder och gagn. Bland efterlemnade papper gafs icke tillfälle till stort urval. Endast den poetiska qvarlätenskapen var rikare både till sångernas antal och till läsarnas mängd. Der nu ett urval blifvit nödvändigt, har det skett med all samvetsgrannhet. Ändringar hafva utgifvarena tillåtit sig, endast då meningen varit half eller tvetydig, eller då uttrycket varit språkvidrigt. Men så väl i dessa hänseenden som då någon felaktig vers tarfvat rättelse, har ändringen uteblifvit, i händelse den ej kunnat ske genom utbyte eller omkastning af ett par ord; hvarföre en och annan felaktighet qvarstår, der rättelse icke utan våldförande af Författarens tankegång kunnat verkställas. Isynnerhet har detta varit fallet med de förut tryckta skrifter, hvilka här blifvit intagna, både för att göra samlingen så fullständig som möjligt, och för att gifva en någotsånär hel bild af Nervanders författarskap.

40

50

I afseende å bokens yttre hafva förläggarene gjort, hvad göras kunnat, och Nervanders efterlevande har utgifvandet af densamma

bragt all den ringa ekonomiska fördel, vårt lands bokhandelsförhållanden medgifva.

Utgifvarena våga också hoppas, att samlingen icke skall göra ett, den aflidne högt begåfvade landsmannen ovärdigt intryck hos den större läseverld, för hvilken den är ämnad. Värdigare vore utan tvifvel minnesvården, om man här skulle kunnat upptaga Nervanders alla vetenskapliga skrifter fullständiga. Men äfven om så kunnat ske, hade denna del varit till blott för några få vetenskapsidkare, utan att den större bildade allmänheten deraf lärt känna mera om Vetenskapsmannen och Skalden Nervander, än hvad äfven närvarande samling förmår erbjuda. Helsingfors i Maj 1850.

2 JOHAN JULIN.

MINNESTECKNING ÖFVER EN VÖRDAD OCH ÄLSKAD FADER FÖR EN FAMILJEFEST HUNDRADE ÅR EFTER HANS FÖDELSE.

Det är en allmän mensklig pligt, att ära aflidne utmärkta mäns minne genom hågkomsten af det goda, de verkat. Uppfyllandet af denna pligt såsom af hvarje annan medför sin belöning, att höja de efterlevandes håg, förädla deras sinne.

Då vid erinran om en allmänt nyttig verksamhet, om ädla och utmärkta handlingar, tacksamhetens, vörnadens, beundrans känslor vidga människans bröst, lemna de der rum för goda uppsåt; och blygseln öfver, att hafva låtit egennyttiga omsorger eller låga lidelser hopdraga hjertat, fostrar kraften till ett handlingssätt, som i sin ordning kan förtjena efterlevandes hågkomst och hos dem förmår väcka samma förädlande känslor.

Men om redan minnet af en utmärkt personlighet från den aflägsnaste forntid, från trakter på jorden, långt skiljda från vår bygd, för oss eger denna upplyftande kraft, huru mycket mera känne vi oss icke lifvade genom minnet af dem, som stå vår tid och våra lefnadsförhållanden närmare, af personligheter, hvilkas sträfvanden vi med klar insigt kunna följa, erkännande, att vi hafva dessa sträfvanden näst Gud att tacka för den jord, som närer oss, för vår bildning, den andliga lifsluft, i hvilken vi lefva, för den samhällsordning, under hvars skydd vi med hopp om en framtid kunna arbeta för de våra och i vår ordning åt det allmänna bästa egna våra bemödanden. Ty vi hade kunnat födas till mörker och elände, utan rätt till den jordtorfva, vi bebo, utan kristendomens ljus, utan vetenskapens och sedens förädling, utan skydd af lag för lif och egendom. Hvilka känslor böra vi då icke egna deras minne, som med uppoffringar, under nöd och betryck, med ansträngning af kropps- och själs-krafter, kanske med sitt blod, sitt lif löst oss från detta tillstånd af förnedring, höjt vår tillvaro till rikedom af ett bildadt, lagbundet samhälles välsignelser.

Skulle dock den varmare känsla, som sålunda fäster oss vid våra förfäders bedrifter hafva sin enda rot i förnöjelsen öfver vårt eget, af dem förberedda välstånd, vore den icke mäktig att förädlande inverka på oss sjelfva. Men den har i sjelfva verket ett ädlare ursprung i människans naturligaste böjelser, i hennes kärlek till föräldrar och fostrare och åter i hennes omvårdnad för egna efterkommande, både för de närmaste, genom blodsbandet med henne förenade, och för de fjärrare, det gemensamma fäderneslandets barn. Ty hvilken vore väl hennes glädje af lifvet, hvilket hennes sträfvandens mål, om hon icke